

ΚΑΙΡΟΣΚΟΠΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΦΑΒΗΤΙΣΜΟΣ

photoATHENS.04

Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων, Αθήνα 2002

«Ποιος ασχολείται με την καρατόμηση μιας πεταλούδας;», αναλογίζεται τον 18ο αιώνα ο Άγγλος σατυρικός ποιητής Alexander Pope, εννοώντας ότι ορισμένα έργα είναι τόσο ευτελή που εκ των ενόντων βρίσκονται πέραν κάθε κριτικής. Είναι αλήθεια πως η ισοπεδωτική κριτική ελασσόνων έργων είναι συγχρόνως χαμένος κόπος και αναποτελεσματική εφαρμογή του κριτικού έργου. Κατά καιρούς όμως παρουσιάζονται μερικές ιδιαιτέρως εξοργιστικές περιπτώσεις, που ενώ από μόνες τους μπορεί να μην είναι άξιες λόγου, αντιπροσωπεύουν εντούτοις καταστάσεις και φαινόμενα που είναι ωφέλιμο να στιγματίζονται – όχι τόσο με την απατηλή ελπίδα πως ίσως με τον τρόπο αυτό επέλθει κάποια βελτίωση, όσο για να μην δημιουργείται τουλάχιστον στους υπεύθυνους η ψευδαίσθηση ότι για άλλη μια φορά πέρασαν απαρατήρητοι.

Το δημοσίευμα που αποτελεί την αφορμή των σκέψεων αυτών δυσκολεύεται καταρχάς να αποφασίσει με ποια ακριβώς ταυτότητα θα ήθελε να γίνει γνωστό. Στη ράχη του τόμου διαβάζουμε τον κρυπτικό τίτλο «Ειδική Συλλεκτική Έκδοση της ΟΕΟΑ Αθήνας 2004», ενώ στο εξώφυλλο συναγωνίζονται οι ενδείξεις «photoATHENS.04» και «31 φωτογράφοι αποτυπώνουν την Ελλάδα προς το 2004». Τελικά, όλα λίγο-πολύ σμίγουν στη σελίδα περιεχομένων, όπου η ταυτότητα του τόμου δηλώνεται συλλήβδην ως «ATHENS.04 / Το επίσημο περιοδικό της ΟΕΟΑ ΑΘΗΝΑ 2004 Α.Ε. / Ειδική-συλλεκτική έκδοση του Γραφείου Τύπου και ΜΜΕ». Όποιος δεν γνωρίζει εκ των προτέρων τι κρύβουν τα μυστηριώδη φωνήεντα ΟΕΟΑ θα φωτισθεί μονάχα από την υποσημείωση της διαφήμισης που κοσμεί την τελευταία σελίδα, όπου αποκαλύπτεται ότι πρόκειται για την Οργανωτική Επιτροπή Ολυμπιακών Αγώνων. Ανάμεσα στη πρώτη και την τελευταία σελίδα παρελαύνουν 160 σελίδες φωτογραφιών, διανθισμένες με αποσπάσματα ποιημάτων του Πινδάρου, του Καβάφη, του Σεφέρη, του Ελύτη, του Ρίτσου και του... Μήτσου Λυγίζου.

Ήδη από την πρώτη αυτή στιγμή, στη θέα δηλαδή του δυσοίωνου επιθέτου «συλλεκτική», τα φίδια αρχίζουν και ζώνουν τον πληροφορημένο και οξυδερκή αναγνώστη. «Συλλεκτικό» κάποτε ήταν, ή τουλάχιστον φιλοδοξούσε να είναι, κάτι το σπάνιο και πολύτιμο – στη χειρότερη περίπτωση, κάτι το δυσεύρετο. Τώρα, όπως γνωρίζει και η κουτσή Μαρία (προφανώς όμως όχι οι υπεύθυνοι της έκδοσης), με το αμφιβόλου αξίας επίθετο «συλλεκτικό» κοσμείται κάθε τι το κίβδηλο, το φθηνό, το εμπορικοποιημένο και γενικά το προς αποφυγήν από οποιονδήποτε σέβεται τον εαυτό του, τη στιγμή που η αγορά βρίθει από συλλεκτικά γλειφιτζούρια, συλλεκτικές κουβαρίστρες, συλλεκτικούς

Χάρυ Πότερ και συλλεκτικά αγαλματίδια των πρωτεργατών της 17N από απόφιο πλαστικό. Όσο για την καταναγκαστική συμβίωση φωτογραφιών με κουτσορευμένα αποσπάσματα από τα έργα μεγάλων λογοτεχνών (εξαίρω φυσικά τον κύριο Μήτσο), πρόκειται για μια επαρχιώτικη όσο και αναχρονιστική απόπειρα να αντλήσουν κύρος οι πρώτες από τα δεύτερα.

Η ευθύνη της παραγωγής είναι οπωσδήποτε συλλογική, αφού την μοιράζονται ένας εκδότης, δύο διευθυντές σύνταξης, ένας αρχισυντάκτης, ένας επιμελητής, δύο συντονιστές, ένας υπεύθυνος παραγωγής και ένας "Design Director" (ο τελευταίος προφανώς διαφέρει από τον καθ' ημάς ταπεινό σχεδιαστή, άγνωστο όμως πώς). Το πολυπληθές αυτό επιτελείο, κατόπιν ωρίμου ας ελπίσουμε σκέψεως, επέλεξε 31 φωτογράφους και διένειμε τα έργα των σε ένδεκα αυθαίρετες κατηγορίες στις οποίες έδωσε ονομασίες όπως «Θάλασσα», «Φως», «Ελιά», «Πολιτισμός», «Ανθρώπινο μέτρο», «Γιορτή» και ούτω καθεξής, προφανώς όλα δηλωτικά αυθεντικής αλλά καλλιεργημένης ρωμιοσύνης. Προτεινόμενο παιχνίδι για βροχερά απογεύματα θα μπορούσε ενδεχομένως να είναι η επινόηση εναλλακτικών, μάλλον πιο αυθεντικών και οπωσδήποτε πιο κοντά στην νεοελληνική πραγματικότητα κατηγοριών όπως «Καραγκιόζης», «Αυθαίρετα», «Σεβασμός στο περιβάλλον» ή «Συγκοινωνία».

Η ποιότητα των φωτογραφιών κυμαίνεται από πολύ καλή μέχρι κάτω του μετρίου, με σαφή όμως προκατάληψη υπέρ της αισθητικής του νέου κύματος των ποιοτικών δήθεν ταχυδρομικών δελταρίων – με άλλα λόγια, κορεσμένα χρώματα, δυνατά κοντράστ, μεικτοί φωτισμοί, ορίζοντες και ηλιοβασιλέματα φωτογραφημένα *a contrejour*, εξωτικοί ουρανοί, αλλά και εκείνες οι χιλιοϊδωμένες πια πανσέληνοι τραβηγμένες με τηλεφακό. Ανάμεσα σ' αυτές τις ανούσιες εικόνες, που όμως έχουν και τη μερίδα του λέοντος, ξεχωρίζουν αμέσως ορισμένα έργα όπως οι αυστηρές συνθέσεις του Πάρι Πετρίδη και του Νίκου Μάρκου, τα μαυρόασπρα υποβρύχια τοπία του Ηλία Κοσίντα και οι δραματικές φωτογραφίες του Νίκου Δανιηλίδη από το εργοτάξιο της γέφυρας Ρίου-Αντίριου. Εν πάση όμως περιπτώσει, το πρόβλημα εδώ δεν είναι η ποιότητα των επί μέρους φωτογραφιών, όσο το πώς και γιατί βρέθηκαν να συγκατοικούν στην εκδοτική αυτή σούπα που φιλοδοξεί «να αποτυπώσει την Ελλάδα προς το 2004».

Δυστυχώς, η εν λόγω σούπα όντως αποτυπώνει κάποια ελληνική πραγματικότητα, μάλλον όμως όχι αυτή που θα ήθελε η ΟΕΟΑ: θέλω να πω ότι αποτελεί τέλειο παράδειγμα της ανευθυνότητας, του απελπιστικού ερασιτεχνισμού, της επιπολαιότητας και της παντελούς έλλειψης οραματισμού που τόσο συχνά χαρακτηρίζει τις έκτακτες κρατικές ή ημικρατικές παρεμβάσεις στα πολιτιστικά δρώμενα της χώρας (ας θυμηθούμε προς στιγμήν ορισμένες από τις αθλιότητες που διεπράχθησαν στη Θεσσαλονίκη στο όνομα της

πολιτιστικής πρωτεύουσας της Ευρώπης). Πρόκειται κατ' ουσίαν για ένα δημοσίευμα που δεν έχει κανέναν απολύτως λόγο ύπαρξης, ή μη την επίτευξη κάποιων καθαρά τυπικών στόχων. Κάπου προφανώς προβλέπεται ότι η ΟΕΟΑ οφείλει να αφιερώσει ένα ορισμένο ποσό σε φωτογραφικές εκδόσεις: ιδού λοιπόν η έκδοση. Ο στόχος επετεύχθει. Άσχετο αν το αποτέλεσμα δεν μαρτυρεί ίχνος στοχασμού ή φαντασίας, αλλά χαρακτηρίζεται αντιθέτως από θλίψη και ανία. Άσχετο αν παρατηρούνται παράλογες ποιοτικές διακυμάνσεις στην επιλογή των φωτογραφιών, προδίδοντας είτε άγνοια είτε αδιαφορία. Άσχετο αν η όλη αισθητική της έκδοσης θυμίζει, απελπιστικά, δημοσιεύματα του ΕΟΤ της δεκαετίας του εξήντα. Άσχετο αν, σε μία έκδοση που δεν μπορεί να ανοίξει ούτε κατά το ήμισυ χωρίς να διαλυθεί, δεδομένου ότι είναι κολλημένη και όχι ραμμένη, η σελιδοποίηση τακτικότερα απλώνει οριζόντιες φωτογραφίες σε δισέλιδα σαλόνια. Άσχετο αν οι αναπαραγωγές είναι εξόφθαλμα κακές, αν έχει πέσει υπερβολικά πολύ μελάνι και εάν οι χρωματισμοί έχουν διαφύγει. Άσχετη, τελικά, η απόλυτη βεβαιότητα ότι κανένας ποτέ δεν θα βρεθεί να δώσει δεκάρα για την αχρείαστη και ακαλαίσθητη αυτή παραγωγή. Το μέλλον της είναι προκαθορισμένο: θα πάρει την πατροπαράδοτη άγουσα τέτοιων εγχειρημάτων, θα σταλεί δηλαδή αζήτητη σε μερικές εκατοντάδες ή χιλιάδες «επίσημους» παραλήπτες που θα το φουντάρουν άμεσα στον πλησιέστερο κάλαθο αχρήστων. Μερικές ακόμα εκατοντάδες αντίτυπα ίσως διανεμηθούν σε ανυπεράσπιστες σχολικές και δημοτικές βιβλιοθήκες, όπου θα βυθισθούν σε βαθύ λήθαργο, παρέα με τις αζήτητες ποιητικές συλλογές συνταξιούχων δημοδιδασκάλων και τις βιογραφίες πολιτικών, ενώ ότι απομείνει θα σαπίζει σιγά-σιγά για χρόνια στα υπόγεια κάποιας δημόσιας υπηρεσίας.

Τελικά, το *photoATHENS.04*, με τον καιροσκοπικά αναλφάβητο και φραγκολεβαντίνικο τίτλο του, δεν προωθεί ούτε την Ελλάδα, ούτε τους Ολυμπιακούς αγώνες, ούτε φυσικά την ίδια τη φωτογραφία, αφού όλα δείχνουν πως πρόκειται για πόνημα που έγινε απλώς και μόνο για τους τύπους, για να απορροφηθούν ορισμένα κονδύλια. Εν τωιαύτη περιπτώσει, θα μπορούσε κανείς να αναρωτηθεί, προς τι τόση σπουδή για την καρατόμηση του κοινότοπου και ευτελούς αυτού εντόμου; Τόσα και τόσα άθλια συντελούνται καθημερινά στον τόπο μας· σε ένα περιστασιακό λεύκωμα της δεκάρας θα σταθούμε; Και όμως, είναι γεγονός πως με τα ίδια πάντα μέσα, ελάχιστο αν υπήρχε φιλότιμο και καλή θέληση, δεν θα είχαμε περιστασιακά λευκώματα, αλλά μια σωστή, εμπειριστατωμένη βιβλιογραφία· δεν θα είχαμε φασουλήδες, αλλά επαγγελματίες· ίσως να ελπίζαμε ακόμα και σε πολιτιστικές πανηγύρεις για τις οποίες δεν θα ντρεπόμασταν προκαταβολικά...

© Γιάννης Σταθάτος 2002

Πρώτη δημοσίευση, *Φωτογράφος* 113 (Απρίλιος 2002)